

Ústřední výbor fyzikální olympiády České republiky
**Úlohy regionálního kola 45. ročníku FO
kategorie A**

1. Výroba vodíku

Elektrolyzátor pro průmyslovou výrobu vodíku se skládá z $k = 100$ sériově zapojených velkých rozkladných článků, ve kterých probíhá elektrolýza zředěné kyseliny sírové.

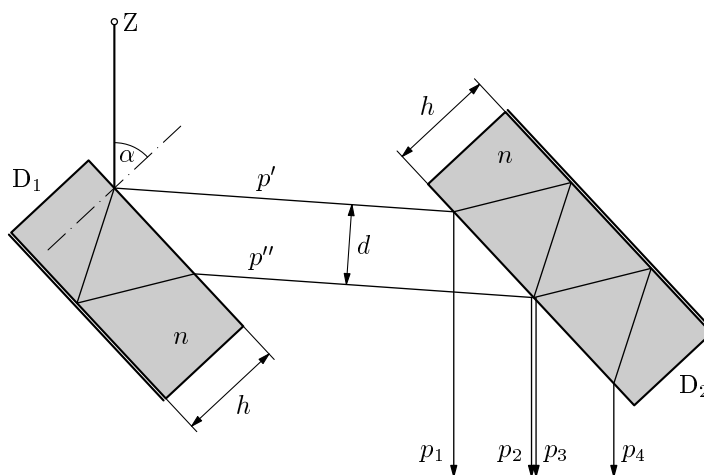
- a) Jaký proud prochází obvodem, jestliže vodík vyloučený za jednu hodinu by za normálních podmínek zaujímal objem $V_0 = 250 \text{ m}^3$?
- b) Jaká je energetická účinnost výroby, jestliže na každém rozkladném článku je napětí $2,20 \text{ V}$? Spálením 1 kg vodíku získáme teplo 143 MJ .

2. Interferometr

Na obr. 1 je zjednodušené schéma *Jaminova interferometru*. Základem přístroje jsou dvě přesné planoparalelní desky D_1 , D_2 stejné tloušťky h vyrobené ze skla o indexu lomu n . Desky jsou téměř rovnoběžné a jejich odvrácené stěny desek jsou pokoveny. Paprsek přicházející ze zdroje světla Z a dopadající na první desku pod úhlem α se od ní částečně odráží jako paprsek p' , částečně se láme do desky a po odrazu na pokovené stěně a dalším lomu vystupuje z desky jako paprsek p'' . Na druhé desce z paprsků p' a p'' stejným způsobem vzniknou čtyři paprsky p_1 , p_2 , p_3 a p_4 . Interferenci paprsků p_2 a p_3 vznikají interferenční jevy, které můžeme ovlivnit vložením různých překážek do cesty paprsků p' a p'' .

- Pro dané veličiny h a n určete vzdálenost d paprsků p' a p'' jako funkci úhlu α .
- Nalezněte úhel $\alpha = \alpha_m$, pro který je vzdálenost d největší.

Řešte nejprve obecně, úlohu b) pak pro hodnoty $h = 50,0$ mm, $n = 1,52$. Pro tyto hodnoty také vypočítejte největší dosažitelnou vzdálenost $d = d_m$.

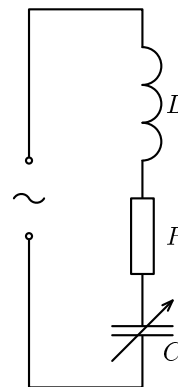

Obr. 1

3. Elektrický obvod

K vysokofrekvenčnímu generátoru, jehož svorkové napětí má frekvenci $f = 700 \text{ kHz}$ a stálou efektivní hodnotu $U = 2,00 \text{ V}$ je sériově připojena cívka a otočný kondenzátor opatřený stupnicí kapacit. Nastavíme-li kapacitu $C_1 = 200 \text{ pF}$ nebo kapacitu $C_2 = 300 \text{ pF}$ prochází obvodem proud o stejné efektivní hodnotě $I_1 = I_2 = 5,00 \text{ mA}$.

- Určete indukčnost ideální cívky a rezistanci ideálního rezistoru, jejichž sériovým spojením by se dala daná skutečná cívka nahradit (obr. 2).
- Jak musíme změnit kapacitu kondenzátoru, aby obvodem procházel maximální proud? Určete jeho velikost.
- Jaká bude v tomto případě efektivní hodnota napětí na kondenzátoru?

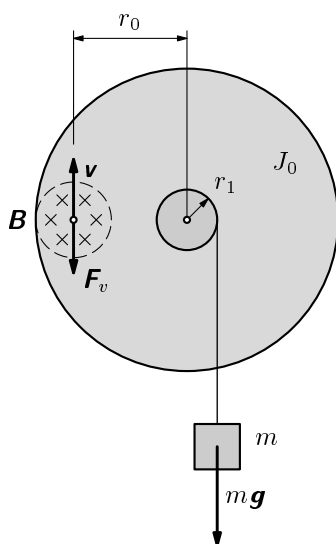

Obr. 2

4. Brzdění vířivými proudy

Hliníkový kotouč upevněný na vodorovném hřídeli o poloměru $r_1 = 10,0$ mm a volně otáčivý okolo své osy zasahuje mezi póly elektromagnetu (obr. 3). Velikost B magnetické indukce mezi póly může nabývat dvou hodnot: $B_0 = 0$ a $B_1 = 0,250$ T. Kotouč roztáčí z klidu závaží o hmotnosti $m = 0,100$ kg zavěšené na vlákně navinutém na hřídeli kotouče. Vířivé proudy indukované v kotouči mezi póly elektromagnetu způsobují brzdění kotouče silou F_v , jejíž nositelka je ve vzdálenosti $r_0 = 80,0$ mm od osy kotouče a její velikost je dána funkcí $F_v = kBv$, kde v je velikost okamžité rychlosti bodů kotouče ve vzdálenosti r_0 od osy. Konstanta k má v jednotkách SI číselnou hodnotu $\{k\} = 7,50 \cdot 10^{-2}$. Mechanické odporové síly neuvažujte. Kotouč s hřídelem (bez zavěšeného závaží) má moment setrvačnosti $J_0 = 4,00 \cdot 10^{-4}$ kg $\cdot$ m². Tíhové zrychlení $g = 9,81$ m $\cdot$ s⁻².

- Odvoďte jednotku konstanty k a vyjádřete ji pomocí základních jednotek SI.
- Vypočtěte mezní úhlovou rychlost kotouče pro dané hodnoty B .
- Odvoďte funkční závislost úhlové rychlosti kotouče na čase a vypočtěte její velikost v čase $t = 5$ s od začátku pohybu pro dané hodnoty B .

Obr. 3